

Οδηγός 4

ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ/ΣΧΕΔΙΑΣΗ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΩΝ ΔΙΕΠΑΦΩΝ

Σχεδίαση με σκοπό την προσβασιμότητα.

Η σχεδίαση με σκοπό την προσβασιμότητα, αναφέρεται σε όλα τα είδη σχεδίασης (γλωσσολογική, σχεδίαση παρουσίασης, σχεδίαση πλαισίου), τα οποία λαμβάνουν υπόψιν τις ικανότητες, τις συνήθειες, και τις επιθυμίες του κοινού στο οποίο απευθύνονται, έτσι ώστε οι τελικοί χρήστες με ειδικές ανάγκες να έχουν πρόσβαση σε ένα προϊόν ή μία υπηρεσία.

Οι εξής πηγές μπορούν να χρησιμοποιηθούν στη σχεδίαση, σε συνάρτηση με τις βασικές αρχές της προσβασιμότητας:

- 1) Η έρευνα σε σχετική βιβλιογραφία και εφαρμογές της.
- 2) Η δειγματοληψία/μοντελοποίηση προηγούμενων σχεδιασμών για αντίστοιχους με αυτούς στους οποίους απευθυνόμαστε τελικούς χρήστες.
- 3) Η συμμετοχή κάποιων από τους τελικούς χρήστες στο έργο, με σκοπό να παρέχουν πληροφορίες και έγκριση κατά τη διάρκεια της διαδικασίας.
- 4) Η εμπειρία ατόμων τα οποία έχουν μελετήσει την προσβασιμότητα για ανθρώπους της κατηγορίας στην οποία ανήκουν οι τελικοί χρήστες.

Κατά τη σχεδίαση με σκοπό την προσβασιμότητα, θα πρέπει να εξετασθούν τα ακόλουθα:

1) Ποιο είναι το κοινό στο οποίο απευθυνόμαστε; -Πέραν από το ότι είναι σημαντικό να καθορίσουμε ποιο είναι το κοινό στο οποίο απευθυνόμαστε, είναι ακόμα σημαντικότερο να ληφθεί υπόψιν το υπόβαθρο των ατόμων της ομάδας, καθώς και οι μεταξύ τους αποκλίσεις. Για παράδειγμα, μια απόφαση η οποία θα ληφθεί λαμβάνοντας υπόψιν το μέσο κωφό ή με βαρηκοΐα τελικό χρήστη, θα διαφέρει από μία απόφαση η οποία θα ληφθεί λαμβάνοντας υπόψιν τον τελικό χρήστη μίας αντίστοιχης ομάδας ατόμων, συγκεκριμένης όμως ηλικίας, σε ένα συγκεκριμένο εργασιακό περιβάλλον.

Συνεπώς, σε συνάρτηση με το περιεχόμενο της εργασίας, η οποία πρέπει να πραγματοποιηθεί, θα πρέπει:

α) Είτε οι πληροφορίες για το υπόβαθρο των τελικών χρηστών να ανακτηθούν από οργανισμούς όπως Ομοσπονδίες και Συνομοσπονδίες, οι οποίες εκπροσωπούν τους κωφούς και βαρήκοους,

β) Ή, στην περίπτωση μικρότερων ομάδων (συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα, επίπεδο εκπαίδευσης, κλπ.), να ληφθεί από την ομάδα ένα δείγμα αναφοράς.

ΕΠΙΣΗΣ, πρέπει να ληφθούν υπόψιν οι ικανότητες των τελικών χρηστών.

2) Στην περίπτωση που το κοινό, στο οποίο απευθυνόμαστε, περιλαμβάνει πάνω από ένα τύπο ατόμων, η σχεδίαση που θα κάνουμε θα πρέπει να λαμβάνει υπόψιν τις ικανότητες και τους περιορισμούς των ατόμων τα οποία αποτελούν την ομάδα που είναι στην πιο μειονεκτική θέση. Αποτελεί κοινή αντίληψη, το ότι όταν στοχεύουμε στην κάλυψη των αναγκών της ομάδας η οποία βρίσκεται στη μειονεκτική θέση, τότε, ακόμα και αν δεν ικανοποιούνται όλες οι επιθυμίες των υπόλοιπων τελικών χρηστών, θα έχει εξασφαλιστεί το να μην έχει κανείς από τους τελικούς χρήστες δυσκολία στο να λάβει και να χρησιμοποιήσει την εκάστοτε υπηρεσία ή προϊόν.

Στοιχεία σχεδίασης:

Παρανοήσεις:

- 1) Το κοινό στο οποίο απευθυνόμαστε, είναι εξοικειωμένο και χρησιμοποιεί με ευκολία κάθε στοιχείο, σε ιστότοπους ή εφαρμογές, το οποίο έχει πολλά παραδείγματα: Αυτό στην πραγματικότητα δεν ισχύει. Παρόλο που κάποια είδη σχεδίασης, τα οποία εμφανίστηκαν μετά το πρώτο μισό της πρώτης δεκαετίας του 2000, βασίζονται στην αρχή της «σχεδίασης για όλους/καθολικής σχεδίασης», κάποιες εφαρμογές δεν έχουν εκπληρώσει το στόχο τους, και οι υπόλοιπες εφαρμογές έχουν σχεδιαστεί χωρίς σχετική μέριμνα.
- 2) Οι λεπτομέρειες δεν έχουν σημασία: Πιθανώς ο σημαντικότερος παράγοντας, όσον αφορά την προσβασιμότητα, έγκειται στις λεπτομέρειες. Υπάρχουν πολλά θέματα, σχετικά με τα οποία θα πρέπει να πάρει αποφάσεις η ομάδα σχεδίασης, ειδικά όσον αφορά την αισθητική και τη λειτουργική αξία αυτού που σχεδιάζουν. Παρόλα αυτά, η προσβασιμότητα ενός προϊόντος ή μίας υπηρεσίας, συνήθως κρύβεται στις λεπτομέρειες αυτών των αποφάσεων.
- 3) Τα κωφά και βαρήκοα άτομα έχουν χαμηλότερη ικανότητα αντίληψης, συγκριτικά με άλλα άτομα της κοινότητας: Αυτή είναι μία βασική παρανόηση. Όταν τα άτομα με φυσιολογική ακοή

παρατηρούν τη μειωμένη συμμετοχή κωφών και βαρήκοων ατόμων στις κοινωνικές δραστηριότητες, και ότι αυτοί δεν γνωρίζουν κάτι το οποίο θεωρείται δεδομένη γνώση για τα άτομα με φυσιολογική ακοή, μπορεί να παρερμηνεύσουν το γεγονός αυτό ως έλλειψη αντίληψης, αν δεν έχουν άλλου είδους εμπειρία με κωφούς ή βαρήκοους, πέραν της απλής επικοινωνίας μαζί τους.

Καταρχάς, θα πρέπει να αναγνωριστεί ότι τα περισσότερα συστήματα, υπηρεσίες και προϊόντα παγκοσμίως, έχουν σχεδιαστεί για άτομα τα οποία δεν έχουν κανενός είδους αναπηρία. Σε κάποιες περιπτώσεις έχουν προστεθεί επιπλέον χαρακτηριστικά σε προϊόντα, τα οποία αρχικά είχαν κατασκευαστεί για χρήση από το γενικότερο πληθυσμό, έτσι ώστε να μπορούν να χρησιμοποιηθούν και από κωφούς και βαρήκοους. Για παράδειγμα, σε ταινίες, οι οποίες απευθύνονται σε κοινό με φυσιολογική ακοή, προστέθηκαν εκ των υστέρων υπότιτλοι ή διερμηνεία στη νοηματική, ώστε να μπορούν να τις παρακολουθήσουν και κωφοί και βαρήκοοι. Παρόλα αυτά, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις αυτές οι εκ των υστέρων προσθήκες έχουν κάνει το προϊόν προσιτό στους κωφούς και στους βαρήκοους, σε άλλες περιπτώσεις η ύπαρξη αυτών των πρόσθετων δυνατοτήτων δεν λειτουργεί σωστά, διότι δεν έχουν σχεδιαστεί εξειδικευμένα με σκοπό την προσβασιμότητα.

Παρόλο που η «σχεδίαση για όλους» έγινε εξ αρχής αποδεκτή, για τα κωφά και βαρήκοα άτομα επιδιώκεται μία διαφορετική προσέγγιση. Αυτή η αντίληψη θα πρέπει να εδραιωθεί παντού άμεσα. Το μεγαλύτερο ρίσκο, είναι οι σχεδιαστές να προχωράνε το έργο τους χωρίς να δέχονται συμβουλές, και πιθανώς να συμβαίνουν κάποια ακούσια λάθη, καθώς αυτοί δεν γνωρίζουν τα χαρακτηριστικά της ομάδας των τελικών χρηστών.

Τα κωφά και βαρήκοα άτομα έχουν αναπτύξει πολύ καλύτερες «στρατηγικές αντιμετώπισης», συγκριτικά με τα άτομα με φυσιολογική ακοή, στο να μπορούν να ζουν σε έναν κόσμο ο οποίος δεν είναι σχεδιασμένος για αυτούς. Αυτό συμβαίνει διότι από τη στιγμή που γεννήθηκαν, ζουν σε έναν κόσμο όπου δεν μπορούν να επικοινωνήσουν και να ενσωματωθούν σε ένα μεγάλο κομμάτι της κοινωνίας. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, οι «ικανότητες προσβασιμότητας» τους να είναι καλύτερες από του μέσου ανθρώπου.

- 4) Υπάρχουν κάποια διεθνή πρότυπα στη σχεδίαση, με σκοπό να παρέχεται προσβασιμότητα, και όταν αυτά χρησιμοποιούνται, τότε επιτυγχάνεται η προσβασιμότητα: Τα πρότυπα σχεδίασης με σκοπό την προσβασιμότητα είναι σημαντικές πηγές, οι οποίες υποδεικνύουν με ξεκάθαρο τρόπο θέματα τα οποία θα πρέπει να ληφθούν υπόψιν, αποτυπώνοντας χρήσιμες πρακτικές που βασίζονται στην έρευνα. Επί του παρόντος, υπάρχουν πολλά πρότυπα τα οποία κυμαίνονται από σχεδίαση οπτικο-ακουστικών προϊόντων, μέχρι σχεδίαση για προσβασιμότητα στο διαδίκτυο.

Παρόλα αυτά, σε αυτό το πλαίσιο, είναι απαραίτητο να πραγματοποιηθούν τα απαραίτητα βήματα, όσον αφορά τις διαφορετικές πραγματικότητες που αφορούν τους τελικούς χρήστες στην κάθε χώρα. Οι άνθρωποι με αναπηρίες παγκοσμίως, είναι σε μειονεκτική θέση κοινωνικο-οικονομικά. Αδικούνται σε κάθε κοινωνία, λόγω του γεγονότος ότι «τα συστήματα» είναι σχεδιασμένα χωρίς να λαμβάνουν υπόψιν τους ανθρώπους με αναπηρίες. Ειδικότερα, η ομάδα των κωφών και βαρήκοων, οι οποίοι έχουν περιορισμένη πρόσβαση στην εκπαίδευση και στον επιχειρηματικό κόσμο, είναι πιθανό να δέχονται ακόμα περισσότερους περιορισμούς εξ αιτίας αυτού. Παρόλα αυτά, το επίπεδο αυτών των περιορισμών, ποικίλει ανάλογα με την εκάστοτε κοινωνική πραγματικότητα. Για παράδειγμα, σε κάποιες χώρες έχει αναπτυχθεί εκπαίδευση που να μπορεί να συμπεριλάβει και τους κωφούς και βαρήκοους, με αποτέλεσμα αυτοί να διδάσκονται σε τάξεις μαζί με τα υπόλοιπα μέλη της κοινωνίας. Για να είναι όμως επιτυχημένο αυτό το σύστημα, οι υποδομές θα πρέπει να έχουν θεμελιωθεί σωστά. Αν ένα κωφό ή βαρήκοο παιδί δέχεται την ίδια εκπαίδευση και πρόγραμμα με τους συμμαθητές του (για παράδειγμα, αν ο δάσκαλος εξηγεί το μάθημα προφορικά, και ζητάει από τους μαθητές να διαβάσουν από το βιβλίο ως επανάληψη) το παιδί με την αναπηρία θα βρίσκεται σε μειονεκτική θέση, καθώς δεν θα έχει πρόσβαση στην προφορική πληροφορία, και επιπλέον το υλικό το οποίο του παρέχεται να διαβάσει δεν θα είναι στη βασική γλώσσα την οποία χρησιμοποιεί στην επικοινωνία. Έτσι, παρόλο που η εκπαίδευση που συμπεριλαμβάνει όλα τα άτομα της κοινωνίας είναι επιτυχής σε κάποιες χώρες, στις οποίες υπάρχουν επιτυχημένες υποδομές, σε κάποιες άλλες χώρες δεν έχει πετύχει.

Παρότι οι διεθνείς προδιαγραφές μπορούν να θεωρηθούν μία καλή αρχή, είναι απαραίτητο η σχεδίαση ενός συστήματος/προϊόντος να λαμβάνει υπόψιν όλους τους παράγοντες οι οποίοι αφορούν τη χώρα, τη γλώσσα, την κουλτούρα και τις ιδιαιτερότητες των τελικών χρηστών.

- 5) Τα κωφά και βαρήκοα άτομα έχουν ικανότητα ανάγνωσης μέσου επιπέδου: Αυτή είναι μία συχνή παρανόηση. Ένας άνθρωπος με πρόβλημα ακοής μπορεί να είναι μορφωμένος, αλλά το επίπεδο επάρκειας του στην ανάγνωση μπορεί να απέχει από το μέσο όρο. Δύο ζητήματα θα πρέπει να ληφθούν υπόψιν σχετικά με αυτό:
 - α) Οι ικανότητες ανάγνωσης και γραφής του, θα είναι κάτω του μέσου όρου, λόγω της μειονεκτικής θέσης στην οποία βρίσκεται όσον αφορά την εκπαίδευση.
 - β) Όταν διαβάζει γραπτό κείμενο, δεν διαβάζει κάτι που είναι γραμμένο στην μητρική του γλώσσα (τη νοηματική), αλλά σε κάποια άλλη γλώσσα.

Η κύρια γλώσσα στην επικοινωνία της πλειονότητας των κωφών και βαρήκοων (μητρική γλώσσα) είναι η νοηματική. Παρόλο που αυτή η γλώσσα έχει κάποια κοινά με άλλες γλώσσες, έχει επίσης και πολλές διαφορές. Ένα συγκεκριμένο παράδειγμα είναι τα τούρκικα, τα οποία είναι μία γλώσσα βασισμένη στα προφορικά τούρκικα.

Σύμφωνα με αυτούς τους συλλογισμούς, η γλώσσα θα πρέπει να είναι σχεδιασμένη με σκοπό την προσβασιμότητα.

6) Οι κωφοί και οι βαρήκοοι, αποτελούν μία ομογενή ομάδα: Αυτή είναι μία πολύ συχνή παρανόηση. Η ομάδα αυτή δεν είναι ομογενής, αλλά καλύπτει ένα μεγάλο εύρος ατόμων με διαφορετικές ικανότητες ακοής, από άτομα με ένα βαθμό κώφωσης μέχρι άτομα με πλήρη κώφωση. Ανάλογα με το επίπεδο της αναπηρίας τους, είναι πιθανό να έχουν ή να μην έχουν συγκεκριμένες ικανότητες. Παρόλο που ο σκοπός είναι, κατά τη διαδικασία της σχεδίασης, να στοχεύσουμε στους λιγότερο προνομιούχους, είναι σημαντικό να καλύψουμε τις ανάγκες και των υπολοίπων. Για παράδειγμα, ένα άτομο με ανεπαρκείς ικανότητες γραφής και ανάγνωσης, θα πρέπει να μπορεί να λάβει όλες τις πληροφορίες που περιέχει το βίντεο της νοηματικής που θα δημιουργηθεί. Καθώς, όμως, τα άτομα που με τη χρήση ακουστικού βοηθήματος είναι λειτουργικά στην κοινωνία, μπορεί να μην έχουν τις ίδιες ικανότητες στην νοηματική γλώσσα, θα πρέπει να συμπεριλαμβάνεται και γραπτή εκδοχή όσων παρουσιάζονται στα βίντεο.

Στοιχεία σχεδίασης:

Τα στοιχεία που παρουσιάζονται στη συνέχεια είναι μόνο κάποια βασικά στοιχεία σχεδίασης. (Υπάρχουν πολλές πηγές και οδηγίες στη βιβλιογραφία, όσον αφορά το πώς να γίνει η σχεδίαση)

Χρώματα: Ελέγξτε αν τα χρώματα ακούσια υποδηλώνουν κάτι στην κουλτούρα των κωφών.

Γλώσσα: Το γραπτό κείμενο θα πρέπει να είναι σε «απλή» γλώσσα, με σκοπό να είναι προσβάσιμο προς όλους. Η μετάφραση σε απλή γλώσσα είναι μία προσέγγιση η οποία περιλαμβάνει πολλά στοιχεία, και πραγματοποιείται από έμπειρους μεταφραστές. Ο μέσος συγγραφέας πιθανώς να υποθέσει ότι το κείμενο του είναι σε απλή γλώσσα, αλλά χωρίς τη συμμετοχή κάποιου επαγγελματία στην προσβασιμότητα, το τελικό αποτέλεσμα μπορεί να είναι υπερβολικά απλουστευμένο ή υπερβολικά περίπλοκο. (βλ. Οδηγός απλής γλώσσας).

Εικόνες: Η χρήση εικόνων είναι ουσιώδης όσον αφορά την προσβασιμότητα. Οι κωφοί και οι βαρήκοοι έχουν εμπειρία στο να αποκτούν πληροφορίες από οπτικά μέσα. Όταν έχουν δυσκολία στο να αντιληφθούν κάποια πληροφορία, χρησιμοποιούνται εικόνες ως βοήθημα. Παρόλα αυτά, οι εικόνες δεν πρέπει να παρουσιάζονται από μόνες τους, καθώς οι πληροφορίες που παρέχονται μόνο μέσω οπτικών μέσων είναι περιορισμένες. Ο πιο κατάλληλος σχεδιασμός επιτυγχάνεται όταν το οπτικό υλικό ακολουθείται από γραπτή ή νοηματική γλώσσα.

Τοποθέτηση των στοιχείων: Είναι σημαντικό να λαμβάνεται υπόψιν ο τρόπος που δέχονται τις πληροφορίες οι τελικοί χρήστες, ειδικά μέσω της οθόνης ή των διεπαφών. Για παράδειγμα, είναι σημαντικό να εξεταστεί η δυνατότητα μεγιστοποίησης (σε full screen) κάθε οπτικού στοιχείου (βίντεο, εικόνες, κλπ.), ή η δυνατότητα ταυτόχρονης πρόσβασης σε δύο διαφορετικές εικόνες κάνοντας τη βέλτιστη χρήση της οθόνης. Ένα άλλο παράδειγμα είναι, ότι όταν η πληροφορία παρέχεται μέσω βίντεο στη νοηματική γλώσσα, εικόνων και κειμένων, το βίντεο πρέπει να είναι τοποθετημένο σε πρωταρχική θέση.

Μορφή του κειμένου: Είναι σημαντικό να χρησιμοποιούνται γραμματοσειρές και μορφές κειμένου που να διευκολύνουν τους τελικούς χρήστες, έτσι ώστε να μην υπάρχει πρόσθετη δυσκολία στο να διαβαστεί το κείμενο.

Εικονογράφηση: Παρόλο που ευρέως διαδεδομένες εικόνες και εικονίδια μπορεί να είναι οικεία στους κωφούς και τους βαρήκοους, είναι πιο βοηθητικό να χρησιμοποιούνται εικόνες και εικονίδια τα οποία εμφανίζονται συχνά σε προϊόντα σχεδιασμένα ειδικά για κωφούς και βαρήκοους, καθώς αυτό διευκολύνει τη φιλική στον τελικό χρήστη σχεδίαση. Για παράδειγμα, όταν κάποια πληροφορία δίνεται κάτω από την ετικέτα «πληροφορίες», αν αυτή η πληροφορία παρέχεται στην νοηματική γλώσσα, θα είναι πιο ακριβές να χρησιμοποιηθεί η ετικέτα αυτή μαζί με την αντίστοιχη εικόνα με τα χέρια που παρουσιάζουν τη λέξη στη νοηματική, ενώ αν η πληροφορία παρέχεται σε γραπτό κείμενο, μπορεί να χρησιμοποιηθεί η ετικέτα «πληροφορίες» και ένα εικονίδιο γραπτού κειμένου.